

Bộ KH&CN hỗ trợ địa phương xử lý sâm Ngọc Linh giả

Sâm Ngọc Linh là sản phẩm quốc gia, đã được cấp Giấy chứng nhận đăng ký chỉ dẫn địa lý số 00049 (theo Quyết định số 3235/QĐ-SHTT ngày 16/8/2016 của Cục Sở hữu trí tuệ). Từ khi được cấp Giấy chứng nhận đăng ký chỉ dẫn địa lý và công nhận là sản phẩm quốc gia, những giá trị về chất lượng sâm Ngọc Linh được thông tin, phổ biến rộng rãi hơn, số lượng người quan tâm và mong muốn được sử dụng loại sâm này tăng lên nhanh chóng. Trong khi đó, số lượng sản phẩm trên thị trường còn ít, giá bán sâm Ngọc Linh tăng gấp 4-5 lần so với trước đây. Điều này dẫn đến hoạt động kinh doanh sâm Ngọc Linh giả ngày càng tăng, đòi hỏi sự vào cuộc của các cơ quan chức năng.

Xuất hiện sâm Ngọc Linh giả trên thị trường

Trước những thông tin phản ánh về sự xuất hiện sâm Ngọc Linh giả trên thị trường, làm ảnh hưởng đến giá trị và thương hiệu đã được bảo hộ chỉ dẫn địa lý, cũng như lợi ích của người tiêu dùng và doanh nghiệp, Bộ Khoa học và Công nghệ (KH&CN) đã thành lập đoàn công tác do Thanh tra Bộ KH&CN chủ trì, phối hợp với các đơn vị chức năng trong Bộ tới các địa phương (Đà Nẵng, Quảng Nam và Kon Tum) để khảo sát, xác minh.

Đoàn công tác đã tiến hành khảo sát một số địa điểm kinh doanh sâm Ngọc Linh và các sản phẩm từ sâm Ngọc Linh tại Đà Nẵng; vùng ương tạo, trồng sâm Ngọc Linh tại huyện Nam Trà My (tỉnh Quảng Nam), huyện Tu Mơ Rông (tỉnh Kon Tum) và làm việc

với UBND tỉnh, các Sở: KH&CN, Công thương, Y tế, Công an, Nông nghiệp và Phát triển nông thôn; UBND huyện Nam Trà My, huyện Tu Mơ Rông; các doanh nghiệp có liên quan ở 2 tỉnh Quảng Nam và Kon Tum. Kết quả cho thấy, hiện nay trên thị trường ở các địa phương này có sâm Ngọc Linh giả (hạt, giống cây, củ, lá và hoa); các sản phẩm giả sâm Ngọc Linh được cho là có nguồn gốc từ tam thất hoang hoặc tam thất Vũ Diệp được chuyển từ phía Bắc vào.

Các hành vi vi phạm rất khác nhau, như vi phạm quyền sở hữu trí tuệ hoặc tiêu chuẩn chất lượng. Các hành vi xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ thể hiện ở chỗ: Các tổ chức, cá nhân sử dụng biểu hiệu “Sâm Ngọc Linh”, tên doanh nghiệp, tên thương mại có chứa cụm từ “Sâm Ngọc Linh” mà không được phép của

UBND các tỉnh Quảng Nam, Kon Tum; bán sâm Ngọc Linh giả và các sản phẩm từ sâm Ngọc Linh giả tại các cửa hàng, hoặc trên trang thông tin điện tử, mạng xã hội, mua bán công khai hoặc giao nhận tận tay, cất giấu tại nơi ở... Theo quy định pháp luật hiện hành, củ sâm Ngọc Linh giả được kinh doanh trên thị trường là hàng hóa giả mạo về chỉ dẫn địa lý (Điều 213 Luật Sở hữu trí tuệ, Điều 12 Nghị định số 99/2013/NĐ-CP ngày 29/8/2013 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính về sở hữu công nghiệp). Tổ chức, cá nhân kinh doanh hàng hóa giả mạo về chỉ dẫn địa lý có thể bị xử lý hành chính, dân sự, hình sự tùy theo tính chất, mức độ vi phạm.

Khó khăn trong phát hiện và xử lý sâm Ngọc Linh giả

Theo báo cáo của các địa

phương (đặc biệt là tỉnh Kon Tum), hiện nay các cơ quan chức năng (Tổ công tác liên ngành 389, quản lý thị trường) đã phát hiện và xử lý vi phạm hành chính (phạt tiền, tịch thu, tiêu hủy tang vật) đối với một số công ty, cơ sở kinh doanh các sản phẩm được cho là có nguồn gốc từ sâm Ngọc Linh. Tuy nhiên, trong tất cả các vụ việc này, bên vi phạm bị xử lý là do các hành vi vi phạm khác (không có giấy chứng nhận đăng ký kinh doanh, không có giấy chứng nhận tập huấn kiến thức về an toàn thực phẩm...) chứ không phải do xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ, mặc dù các cơ quan xử lý vi phạm cho rằng, nên coi đó là hành vi giả mạo chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh. Sở dĩ như vậy vì một số nguyên nhân chính sau:

Thứ nhất, công tác kiểm định chất lượng sâm Ngọc Linh còn gặp nhiều khó khăn. Cho đến nay, mới chỉ có một số đơn vị kiểm định sâm Ngọc Linh, nhưng chưa có cơ sở nào đặt tại các tỉnh Quảng Nam và Kon Tum, do đó mất nhiều thời gian để thực hiện công việc này. Việc kiểm định chất lượng sâm đặc biệt khó khăn trong trường hợp số lượng sản phẩm vi phạm lớn (không thể lấy mẫu 1 sản phẩm để kết luận toàn bộ kho hàng là sâm Ngọc Linh giả). Trên thực tế, việc xác định, phân biệt sâm Ngọc Linh thật - giả hoàn toàn dựa vào cảm nhận chủ quan, kinh nghiệm thực tiễn của người dân và một số cán bộ, chuyên gia. Việc kiểm định chất

Đoàn công tác Bộ KH&CN làm việc với UBND tỉnh Kon Tum về xử lý sâm Ngọc Linh giả trên địa bàn.

lượng đặc biệt khó khăn đối với những vi phạm tinh vi (như một củ sâm Ngọc Linh được bán có nhiều phần được gắn vào nhau, trong đó có một phần sâm thật, một phần sâm giả). Theo các địa phương, đây là lý do chính làm cho các cơ quan thực thi quyền sở hữu trí tuệ chưa thể xử lý triệt để những vi phạm liên quan đến sâm Ngọc Linh giả.

Thứ hai, theo Giấy chứng nhận đăng ký chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh, chỉ có 3 xã (Măng Ri, Ngọc Lây - huyện Tu Mơ Rông, tỉnh Kon Tum; Trà Linh - huyện Nam Trà My, tỉnh Quảng Nam) thuộc vùng chỉ dẫn địa lý số 00049. Tuy nhiên trên thực tế, một số xã lân cận có điều kiện tự nhiên tương tự 3 xã nêu trên cũng đang trồng sâm. Theo các địa phương, trong trường hợp này, không hợp lý khi coi các sản phẩm này là sản phẩm giả mạo chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh.

Thứ ba, bộ công cụ quản lý, kiểm soát sâm Ngọc Linh chưa hoàn thiện. Cho đến nay, UBND các tỉnh Quảng Nam và Kon Tum còn chưa ban hành được Quy chế quản lý, sử dụng chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh; chưa xây dựng xong bộ tem, nhãn nhận diện sản phẩm; chưa cấp phép quyền sử dụng chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh. Thêm vào đó, quy định về chức năng, nhiệm vụ của các ngành còn chồng chéo, chưa phân định rõ trách nhiệm của các cơ quan trong từng khâu (truy xuất nguồn gốc xuất xứ, kiểm tra chất lượng hàng hóa lưu thông trên thị trường...), dẫn đến việc quản lý, kiểm tra, kiểm soát các sản phẩm chế biến từ sâm Ngọc Linh chưa triệt để.

Thứ tư, mặc dù các tỉnh Kon Tum và Quảng Nam rất quan tâm đến sản phẩm quốc gia sâm Ngọc Linh và đã có nhiều nỗ lực (cả ban hành văn bản, chính sách và thực thi) trong bảo tồn và phát

triển sâm Ngọc Linh; song lại chưa có nhiều kinh nghiệm trong quản lý, phát triển, bảo vệ chỉ dẫn địa lý nói chung, đặc biệt là với các tổ chức quản lý chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh (Sở KH&CN Kon Tum và Sở KH&CN Quảng Nam).

Thứ năm, nhận thức của cộng đồng về sâm Ngọc Linh còn chưa cao, chưa có thông tin đúng và đầy đủ về sâm Ngọc Linh thật và giả. Hiện nay, các địa phương đã quan tâm hơn tới công tác truyền thông cho người dân về sâm Ngọc Linh; tuy nhiên thông tin còn chưa hệ thống và chưa đầy đủ. Không nhiều người biết rằng sâm Ngọc Linh là sản phẩm quốc gia, cũng như hiểu biết về giá trị đích thực của sâm Ngọc Linh, việc ươm tạo và phát triển sâm Ngọc Linh, các dấu hiệu để nhận diện sâm Ngọc Linh thật - giả. Ngay cả Sở KH&CN thành phố Đà Nẵng cũng không có thông tin về sâm Ngọc Linh giả, nên chưa nắm bắt và phối hợp với 2 tỉnh Quảng Nam và Kon Tum trong công tác xử lý sâm Ngọc Linh giả, dẫn tới tình trạng sâm Ngọc Linh giả ngày càng nghiêm trọng hơn.

Cần sự hỗ trợ của các đơn vị chức năng

Sự xuất hiện sâm Ngọc Linh giả trên thị trường đã gây ảnh hưởng đến giá trị, danh tiếng, uy tín và việc duy trì, phát triển chỉ dẫn địa lý của sản phẩm quốc gia sâm Ngọc Linh, ảnh hưởng nghiêm trọng đến lợi ích của cộng đồng, doanh nghiệp và người tiêu dùng. Để giải quyết vấn đề này,

đồng thời khẳng định vai trò quản lý nhà nước của Bộ KH&CN, trên cơ sở ý kiến chỉ đạo của Lãnh đạo Bộ, kết quả khảo sát, xác minh và trao đổi, thống nhất với các đơn vị có liên quan, Thanh tra Bộ KH&CN đã đưa ra kiến nghị và đề xuất một số giải pháp nhằm tăng cường sự hỗ trợ của các đơn vị chức năng trực thuộc Bộ KH&CN đối với địa phương như sau:

Về phía Cục Sở hữu trí tuệ, cần chủ trì, phối hợp với các đơn vị liên quan trong Bộ hỗ trợ các tỉnh Quảng Nam và Kon Tum nhanh chóng hoàn thiện bộ công cụ để quản lý, kiểm soát, bảo vệ chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh (Quy chế quản lý, sử dụng chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh; bộ tem, nhãn nhận diện chỉ dẫn địa lý...). Bên cạnh đó, cần xem xét về việc mở rộng vùng chỉ dẫn địa lý sâm Ngọc Linh đối với khu vực lân cận nếu đáp ứng điều kiện để được công nhận là chỉ dẫn địa lý.

Đối với Tổng cục Tiêu chuẩn Đo lường Chất lượng, cần phối hợp với Vụ KH&CN các ngành kinh tế - kỹ thuật để rà soát, đề xuất triển khai việc sửa đổi, bổ sung, xây dựng mới các tiêu chuẩn quốc gia liên quan đến sâm Ngọc Linh. Vụ KH&CN các ngành kinh tế - kỹ thuật làm đầu mối của Bộ KH&CN phối hợp với UBND các tỉnh Quảng Nam và Kon Tum xây dựng các nhiệm vụ KH&CN để triển khai trong Chương trình sản phẩm quốc gia.

Về phía Cục Phát triển thị trường và Doanh nghiệp KH&CN,

cụ thể là Trung tâm Ươm tạo và hỗ trợ doanh nghiệp KH&CN cần sớm triển khai hoạt động của Trung tâm đặt tại tỉnh Kon Tum, bao gồm: Máy móc, thiết bị giúp xác định chính xác sâm Ngọc Linh và bố trí nguồn nhân lực hợp lý để thực hiện công việc này.

Vụ Địa phương cần phối hợp xử lý các vấn đề liên quan đến sâm Ngọc Linh thông qua các dự án thuộc Chương trình nông thôn miền núi và các nhiệm vụ KH&CN cấp thiết ở địa phương. Thanh tra Bộ có nhiệm vụ rà soát các văn bản quy phạm pháp luật để đề xuất kế hoạch, phương án phát hiện và xử lý sâm Ngọc Linh giả.

Công tác tuyên truyền nâng cao nhận thức của người dân về sâm Ngọc Linh cũng cần được đẩy mạnh, chủ động đưa các tin, bài trên các phương tiện thông tin đại chúng về sâm Ngọc Linh, đặc biệt nhấn mạnh các nội dung như: Giá trị, tác dụng của sâm Ngọc Linh (qua trao đổi với các nhà khoa học và có đánh giá khách quan); phân biệt sâm Ngọc Linh thật - giả (nhìn từ góc độ người tiêu dùng); vai trò, sự chủ động của Bộ KH&CN trong đánh giá hiện trạng, thanh tra, kiểm tra sâm Ngọc Linh giả ✍

HA